

УДК 796.06

РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Анжела ПЛОШИНСЬКА, Світлана ЧЕРЕВКО

Дніпропетровський національний університет

У статті проаналізовано розвиток державної політики в галузі фізичної культури та спорту в сучасній Україні.

Ключові слова: "Спорт для всіх", здоровий спосіб життя, засоби, напрямок розвитку, аналіз проблем, державна політика, престиж спорту.

Постановка проблеми. Система фізичної культури і спорту України продовжує функціонувати здебільшого на засадах, визначених в умовах колишнього Радянського Союзу. Прийняття у 1993 році Закону України "Про фізичну культуру і спорт", а згодом і інших нормативно-правових актів, практично, закріпило старі механізми існування галузі [1, 2]. Такий підхід був зумовлений тим, що радянська модель розвитку фізичної культури і спорту до 90-х років минулого століття забезпечувала перемоги спортсменів соціалістичної орієнтації на міжнародних спортивних аренах, особливо на Олімпійських іграх та мала певні надбання у розвитку масової фізичної культури, перш за все, виробничого та оборонного характеру. На жаль, не враховується та важлива обставина, що основною рушійною силою вказаної моделі було політичне протистояння двох систем в умовах "холодної війни" і намагання показати переваги комуністичної ідеології.

З моменту проголошення самостійності Української держави в суспільстві спостерігаються суттєві зміни в економіці та соціальних відносинах. Основні підвалини адміністративно-командної системи демонтовано і утверджуються принципи демократії, гуманізму та ринкової економіки.

Аналіз стану справ засвідчує, що сфера фізичної культури і спорту зберігає ще значний консерватизм, недостатньо реагує на зовнішні й внутрішні зміни, мало враховує потреби, мотивацію і цінності широких верств населення. У нашій галузевій практиці поки що і надалі людина існує для системи, а не система для людини.

В Україні не налагоджено ефективної пропаганди здорового способу життя, переважно фізичної культури і спорту. Рівень охоплення населення, особливо працездатного віку, фізкультурно-оздоровчою та спортивною діяльністю в декілька разів нижчий, порівняно з європейськими країнами. У свідомості українського суспільства фізична культура, практично, не розглядається як важливий засіб оздоровлення населення, організації дозвілля, соціалізації молоді та інших суспільних груп. Видатки українців із власного сімейного бюджету на заняття фізкультурно-оздоровчою діяльністю в десятки разів менші, ніж на придбання алкоголю і тютюну.

Не достатньо пристосована до вітчизняних соціально-економічних процесів та світових тенденцій існуюча система спорту вищих досягнень. Зокрема, тривалий час відбувався відтік спортсменів та тренерів міжнародного рівня за кордон та в інші сфери діяльності. Через відсутність економічних стимулів незначною є участь спонсорів у фінансуванні підготовки спортсменів та проведенні масштабних спортивних заходів. Крім того, серед стримуючих факторів утвердження спортивного авторитету України особливе місце посідають: 1) відсутність сучасних спортивних баз та спеціального інвентарю; 2) дефіцит впровадження у тренувальний та змагальний процеси новітніх наукових технологій; 3) нерегульованість на національному рівні взаємостосунків суб'єктів професійного і любительського спорту тощо.

Поряд із зазначеним, в Україні відмічаються окремі позитивні приклади адаптування сфери фізичної культури і спорту до ринкових умов та підвищення ролі громадськості. Так, створюються приватні фітнес-центри, суб'єкти активного відпочинку, спортивні клуби. Всеукраїнські федерації роблять суттєвий внесок у розвиток своїх видів спорту. Проте, цей рух, практично, не стимулюється державою і в ньому є багато розбіжностей між тим, що є "де факто" і "де юре".

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту вимагає генерації нових ідей, а не прагнення зберегти віджилі стереотипи та звести все до тривіальних заходів і декларацій, що кочують уже більше десяти років з документа в документ без значного позитивного результату [4]. Також треба відмовитись від ностальгічних настроїв та постійного прагнення відновити минуле. Світова історія фізичної культури і спорту вчить, що будь-яка най-модерніша ідеологія зможе працювати лише за наявності у суспільстві розуміння важливості роботи з формування і задоволення відповідних потреб та тоді, коли є необхідні кадри, фінанси і база. Доктрина покликана визначити методологічну основу трансформаційних процесів у системі фізичної культури і спорту та гармонізації згідно європейських стандартів.

Проблеми ідеології, історії, організації, програмно-нормативного і правового забезпечення розвитку фізкультурно-спортивного руху в Україні висвітлювалися недосліджено як в історичному аспекті, так і в сучасному їх трактуванні. Лише окремі сучасні науковці галузі роблять спробу описати та проаналізувати особливості організації системи фізичного виховання та спорту в Україні [9, 11, 15, 16, 17].

Сучасні наукові дослідження впливу на здоров'я людини системних засобів фізичної культури і спорту, говорять про те, що сьогодні – це один із найперспективніших напрямків, який ефективно і кардинально вирішує питання покращення здоров'я людства. Фізичні вправи, навантаження, стреси пов'язані зі спортом загартовують людину, поліпшують опірність її організму до агресивного навколишнього середовища. Фізична культура і спорт не обмежуються лише фізичним вдосконаленням людини, вони формують її особистість, розвиваючи в неї такі цінні якості як цілеспрямованість, працьовитість, силу волі, колективізм, наполегливість. Здорова людина має велику цінність для держави, бо здатна більш ефективно працювати, а значить розвивати економіку, збагачувати суспільство, забезпечувати її національну безпеку.

Засоби фізичної культури і спорту, можуть ефективно впливати на організацію діяльності людей, здійснювати значний внесок у виховання здорового молодого покоління, залучаючи дітей з раннього віку до оздоровлення, зайняття спортом, формуючи в них звички здорового способу життя. Сьогодні здоров'я людини є проблемою всього людства. Більшість країн світу прагне до створення дієздатної системи управління розвитком фізичної культури і спорту, яка б могла ефективно впливати на гармонійний фізичний розвиток людини, комплексно вирішуючи проблеми її фізичного та психофізіологічного здоров'я. У світі спостерігається стійка тенденція підвищення соціальної ролі фізичної культури і спорту. Величезний соціальний потенціал фізичної культури і спорту необхідно якомога мірою використовувати на благо процвітання України.

Основними напрямками розвитку фізкультури та спорту на сьогодні є спорт вищих досягнень, Олімпійський та Параолімпійський рухи, «Спорт для всіх».

Метою дослідження було проаналізувати державну політику в галузі фізичної культури і спорту в Україні.

Завдання дослідження: аналіз особливостей впливу державного управління на олімпійський та паролімпійський рухи та розвиток напряму «Спорт для всіх».

Методи дослідження: теоретичний аналіз літературних джерел, документальний метод (нормативно-правові акти).

Аналізуючи більш, ніж столітню історію сучасного олімпійського руху, неважко зрозуміти в тому, що ідеали, які лежать в основі Олімпійських ігор Древньої Греції – це [18]. Боротьба за ці ідеали не тільки дозволила відродити Олімпійські ігри, але й

зробити олімпійський спорт винятково популярним явищем, що охопило всі континенти і країни, феноменом громадського життя усього світового співтовариства.

Сприяння розвитку фізичної культури та спорту в більшості країн світу розглядається як одне із найважливіших завдань держави. Аналіз законодавчих актів засвідчує про те, що фізична культура і спорт є невід'ємною частиною життя суспільства, важливим фактором соціальної стабілізації, джерелом здоров'я окремих громадян і нації в цілому. Закони щодо сфери фізичної культури і спорту повинні заохочувати населення до занять фізичною культурою і спортом, стимулюють інтерес до різних видів рухливої активності. Значна роль політичних і державних структур, зокрема урядів у підготовці спортсменів до Олімпійських ігор, у використанні спорту з метою збільшення свого престижу на міжнародній арені.

Аналіз досвіду роботи європейських країн засвідчує, що сьогодні спорт в тому числі і у провідних країнах Європи, не може обійтися без допомоги місцевих та державних органів влади. На сьогодні першорядну роль в розвитку фізичної культури і спорту в розвинених країнах грає, перш за все, об'єктивне розуміння ролі цієї галузі в розвитку суспільства. Розуміння, на всіх рівнях влади - цінності людського здоров'я, гармонійного розвитку особистості є найбільшим стимулом для держави в створенні відповідних гуманних умов для самореалізації людини.

Найголовнішим завданням держави в галузі фізичної культури та спорту є підвищення престижу спорту і створення умов для занять фізичною культурою населенню та пропаганда фізичної культури та спорту як елемента здорового способу життя і профілактики негативних явищ, що існують у суспільстві. Відповідно основними напрямками реалізації державної політики у цій сфері є організація фізичного виховання та проведення фізкультурно-оздоровчої роботи у навчально-виховній та виробничій сферах, розвиток клубної мережі, забезпечення умов для поширення масового спорту, фізкультурно-оздоровча робота з інвалідами. У ході реалізації державної політики у галузі розвитку фізкультури та спорту виникають проблеми:

- невизначеність ідейно-теоретичних основ сучасного фізкультурно-спортивного руху в Україні;
- недостатня координація та регулювання взаємозв'язків в системі її управління;
- правове забезпечення розвитку спорту: відсутність правового механізму функціонування клубної системи в спорті;
- правова невирішеність стимулювання приватних інвестицій в спорті; відсутність правових основ дієвого стимулювання населення до занять спортом, створення розгалуженої індустрії спорту в країні тощо; фінансове та матеріально-технічне забезпечення галузі.

Висновки

1. Цілісна державна політика у сфері фізичної культури та спорту повинна забезпечуватися на всіх рівнях управління – загальнодержавному, регіональному, місцевому.
2. З метою створення сприятливих умов для реалізації права громадян на заняття фізичною культурою і спортом, задоволення їх потреб в оздоровчих послугах, за місцем проживання та в місцях масового відпочинку створено центри фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх": Всеукраїнський центр фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх", республіканський (Автономна Республіка Крим), обласні, Київський та Севастопольський міські, районні у містах Києві і Севастополі, міські та районні у містах центри.
3. З метою удосконалення роботи центрів та активізації руху «Спорт для всіх» доцільним вбачається передача їм приміщень, які тривалий час не використовуються за призначенням, для організації відповідної роботи. Раціональним також є будівництво для потреб центрів фізкультурно-оздоровчих комплексів з легких металевих конструкцій.

4. Першочерговим на сучасному етапі є завдання налагодження системи пропаганди здорового способу життя, узагальнення передового досвіду вирішення складних проблем підвищення масовості фізкультурно-оздоровчого руху, залучення керівників різного рівня до безпосередньої участі у створенні умов для розвитку спорту для всіх та демонстрації ними особистого прикладу відданості фізично активному дозвіллю.

Список літератури

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К.: Парламентське вид-во, 1997. – 99 с.
2. Закон України. Про фізичну культуру і спорт: – К., 1993. – 66 с.
3. Державна програма розвитку фізичної культури і спорту в Україні. – К., 1996. – 26 с.
4. Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту, від 28 вересня 2004 року № 1148/2004 // www.mps.gov.ua
5. Цільова комплексна програма "Фізичне виховання – здоров'я нації", від вересня 1998 року № 963/98.
6. Бальсевич В.К., Большенков В.Г., Рябинцев Ф.П. Концепция физического воспитания с оздоровительной направленностью // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. – 1996. – № 2. – С. 13-18.
7. Горбунко О.В. Науково-методичне обґрунтування кадрової потреби сфери фізичної культури і спорту в Україні. Автореф. ... канд. наук фіз. виховання і спорту. – Львів, 2002. – 21 с.
8. Гуськов В.Н. Некоторые тенденции развития спорта в XXI веке // Тезисы Международного научного конгресса: «Современный олимпийский спорт». – К, 1997. – С. 3-4.
9. Дубчак М.В. Окремі аспекти реформування системи фізичного виховання в Україні // Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні. – Рівне: РІС, – 1999. – С. 158-162.
10. Інформаційний довідник: Основні показники розвитку зимових олімпійських видів спорту в Україні у 2001 році та за олімпійський цикл 1998-2002 рр. / Сост. В.П. Безручний. – К.: Експрес, 2002. – 123 с.
11. Кондратова Н., Жарова Л. Организация физкультурно-оздоровительной работы в школе. / М.: ЦООНТИ – Физкультура и спорт, 1985, С. 3 – 5.
12. Кутепов М.Е. Менеджмент в зарубежном спорте. Школа спортивного бизнеса. Москва: ГЦОЛИФК, 1992. – 140 с.
13. Мудрик В.І., Олійник М.О., Приходько І.І., та ін. Науково-методичні основи впровадження фізичною культурою і спортом в Україні / під. загальною редакцією В.Мудрика. – Харків, 2001. – 223 с.
14. Паффенбаргер Р.С., Ольсен Э. Здоровый образ жизни. – К.: Олимпийская литература, 1999. – 318 с.
15. Платонов В.Н. Энциклопедия современного олимпийского спорта. – К.: Олимпийская литература, 1998. – 599 с.
16. Платонов В.Н., Гуськов СИ. Олимпийский спорт. – К.: Олимпийская литература, 1994. – 493 с.
17. Платонов В.Н., Петровський В.В. Олимпийский спорт как система знаний и деятельности // Сб.: Сучасний олімпійський спорт: Тезиси докладов на Международном научном конгрессе. – К.: КГИФК, 1993. – С. 13-16.
18. Столбов В.В. История физической культуры и спорта. – М.: Физкультура и спорт, 1983. – 358 с.

РАЗВИТИЕ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ В СФЕРЕ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА В СОВРЕМЕННОЙ УКРАИНЕ

Анжела ПЛОШИНСКАЯ, Светлана ЧЕРЕВКО

Днепропетровский национальный университет

Аннотация. В статье проанализировано развитие государственной политики в сфере физической культуры и спорта в современной Украине.

Ключевые слова: здоровый способ жизни, “Спорт для всех”, направление развития, анализ проблем, государственная политика, престиж спорта.

THE DEVELOPMENT OF POLITICAL SYSTEM IN THE SPHERE OF PHYSICAL CULTURE AND SPORT IN MODERN UKRAINE

Angela PLOSHYNS'KA, Svitlana CHEREVKO

Dnipropetrovs'k National University

Abstract. The development of political system in the sphere of physical culture and sport in modern Ukraine was analyzed in this article.

Key words: “Sport for everybody”, health lifestyle, means, the way of development, analysis of a problem, governmental system, popularity of sport.